

elemzéseit tényszerűségükkel, lényegre törésükkel, tömörségükkel, iskolapéldái lehetnek az ilyen jellegű munkának.

Tuhacsevszkij tevékeny részese volt a Vörös Hadsereg újjászervezése, technikai fejlesztése, átfegyverzése, új haderónemek és fegyvernemek létrehozása, kiképzése, a katonai káderek felkészítése irányításának. Különösen nagy fontosságot tulajdonított a légierőnek, a páncélos csapatoknak és a deszantalakulatoknak. Ő kezdeményezte a Vörös Hadsereg több akadémiájának megszervezését. A kötetben közölt számos írása érzékelteti azt a sokoldalú munkát, amelyet a szovjet párt-, állami és katonai vezetés a Vörös Hadsereg fejlesztése érdekében kifejtett. „A védelemről”, „A magasabb parancsnokság kérdései”, az „Új kiképzési feladatok”,

„A háború új kérdései”, a „Harcvezetés művészete” és „A vezetési formák fejlődéséről” mind olyan írások, amelyekből képet kaphatunk Tuhacsevszkij hadseregszervezői és katonai teoretikusi munkáságáról. Maradandó értékek azok a gondolatok, amelyek a csapatok és törzsek kiképzési módszertanával, a vezetés kérdéseivel, az új harceszközöknek a csapatok szervezetére és a harc eljárásokra gyakorolt hatásával foglalkoznak.

M. N. Tuhacsevszkij válogatott műveinek kötete kiemelkedő forrás mind a hadtörténelem és a hadtudomány művelői, mind az egységeknél, magasabbegységeknél, központi szerveknél szolgálatot teljesítők számára.

Hunyadi Károly

SZ. M. BUGYONNII

ÚJ UTAKON

(Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest 1975. 409. o.)

A polgárháború legendás hírű lovas-hadseregének parancsnokáról szóló magyarul megjelent irodalom örövendetesen bővül. Különösen emlékiratai iránt nagy az érdeklődés. Fél évszázad távlatából az egykori kozák őrmester így tekint vissza élete döntő fordulópontjára: „Máig is őrzök egy fényképet, amely a szeverszki dragonyosezred altisztí egyenruhájában ábrázol, mellem négy György-keresztrel és négy érdeméremmel. Ahogyan régen mondták, nekem megvolt a »teljes Györgyszalagom«. Az érdemekbe ez a jelmondat volt vésvé: »A hitért, a cárért és a hazáért«. Mi orosz katonák azonban a hazáért, Oroszországért, a népért harcoltunk. S mihelyt elkövetkezett a Nagy Októberi Szocialista Forradalom, én annak katonája lettem, szívemmel és egész elmémmel magamévá tettem a kommunista párt eszméjét, Lenin eszméjét.”

A szocialista forradalom elvetette a

régi hadseregben évszázadok óta kialakult hierarchikus rendet, megszüntette a rendfokozatokat, felszámolta a burzsoá földesúri rend által kitermelt individualizmust, s az új, forradalmi hadseregben új erkölcsi normákat, viszonyokat honosított meg. „Mi úgy küzdöttünk a forradalom ügyéért, ahogyan a kommunista párt tanított bennünket; egyéni dicsőségre senki sem gondolt közülünk” — írja könyvében a marsall.

Rátermettségét, katonai képességét még a cári hadvezetésnek is el kellett ismernie, de hadseregszervezői, parancsnoki és hadvezéri képességei csak a szocialista forradalom teremtette viszonyok között bontakozhattak ki. Erről ad számot emlékiratainak eddig megjelent két kötete, „A megtett út” és a „Lovasroham” is.

A befejező kötet már a neves lovasparancsnok és hadvezér halála után jelent meg „Új utakon” címmel a Zrí-

nyi Katonai Kiadó gondozásában. Ebben az 1. lovashadsereg utolsó nagy csatáinak élményeit eleveníti fel. A könyv első fejezeteit a Vrangel csapatai ellen vívott küzdelem történetének szentelte. Részletesen beszámol a Krím-félsziget előterében, Tauriában lefolyt véres ütközetről, amikor az 1. lovashadsereg részben elvágta Vrangel főerőit krími bázisuktól. Bár az az elképzelés, hogy a vörös lovasság az elengedhetetlen főerők beérkezése előtt birtokba veszi a jól megerősített átkelőhelyeket a Krím-félszigetre, nem vált valóra, a fehéreknek, a hátukban tevékenykedő 1. lovashadsereg erőit leküzdve, csak nagy veszteségeket szenvedve sikerült a földszorosokon keresztül a biztonságosnak vélt félsziget erődítményei mögé menekülniük. Hiányzott a lovashadsereget közvetlenül támogató légi erő, elmaradt a tüzérségi megerősítés is, és mindez csökkentette a feladat teljesítésének hatékonyságát. Ez volt az egyik oka a hadsereg akkor elszenvedett érzékeny veszteségének. Az 1. lovashadsereg új bevetése a perekopi és csongari földszorosok birtokba vétele után történt. Ennek kapcsán a marsall egy érdekes epizódot említ. Szimferopolban — ahol a hadseregparancsnokság törzse elszállásolt — Orlov egy fehérgárdista portyázó alegsége rövid időre foglyul ejtette Bugyonnijt. Kalandos körülmények között vágta ki magát, s közben kilétét sem fedte fel.

A legendás híru lovashadsereg egységeit Vrangel leverését követően Mahno anarchistái, majd az Észak-Kaukázusban garázdálkodó ellenforradalmi bandák felszámolása céljából vetették be. A lovashadsereg 11. hadosztályát Turkesztánba vezényelték, amely ott 1925-ig vett részt a külföldről pénzelt baszmacs alakulatok elleni nehéz, hegyes és sivatagos terepen vívott harcokban.

1923-ban Bugyonnijt a Munkás-Paraszt Vörös Hadsereg lovassági felügyelőjévé nevezték ki. Megvált a lovashadsereg parancsnoki tisztségétől, de bajtársaival haláláig megőrizte őszinte, harcostársi kapcsolatát, beosztástól és a későbbi rendfokozati különbségektől

függetlenül. Az első világháború legtehetségesebb orosz tábornokának, A. A. Bruszilovnak a munkakörét vette át, aki nyugalomba vonulásáig a Vörös Hadsereg katonai szakértőjeként teljesített szolgálatot.

Egy esztendőre rá, hogy elfoglalta állását, megjelent a Munkás-Paraszt Vörös Hadsereg vezetése alatt kidolgozott Ideiglenes Harcászati Szabályzat.

A polgárháború tapasztalatainak első összefoglalásai közé tartozott ez a szabályzat, amely leszögezte, hogy a lovasság a szovjet fegyveres erők önálló fegyverneme, fő sajátossága a mozgékonyosság, amely lehetővé teszi számára a széles, szabad manőverezést, s azt, hogy lovasrohammal pusztító csapásokat mérjen.

A gépesítés térhódításával a lovasság hadászati, hadművelleti jelentősége csökkent, de a szovjet lovashadtestek — mozgékonyosságuk révén — még a második világháborút befejező hadműveletekben is komoly szerephez jutottak.

Az emlékiratok e befejező kötete, melyet a marsall mint végakaratot hagyott örökségül az ifjú nemzedékre, emberközébe hozza a forradalmi korszak számos szereplőjét, akikkel a szerző együtt küzdött, akikkel találkozott.

A középpontban a Leninnel való találkozásai, beszélgetései állanak. Rendkívül plasztikus az a kép, amelyet harcostársairól, köztük az 1. lovashadsereg másik szervezőjéről, annak politikai biztosáról, K. I. Vorosilovról és Frunzeről, a Déli Front parancsnokáról, a későbbi hadügyi népbiztosról rajzol. A Sztálinnal kialakult baráti viszonyáról, a Kalinyinról, Gorkijról, Mikojanról, a hadosztály-, dandár- és ezredparancsnokokról szóló részek is rendkívül tanulságosak.

Nem hallgatja el a nehézségeket, a lovashadseregben nemegyszer éles formában jelentkező ellentmondásokat, de nem mulasztja el, hogy állást foglaljon a hibák: a katonák, parancsnokok félrecsúszásainak, némely esetben a banditákhoz történő átállásának az

egész hadseregre történő általánosítása ellen.

A könyv csak részben tükrözi Bugyonnij előszóval előadott elbeszéléseinek zamatát, a kozák vidék történelmileg kialakult, frappáns, képszerű nyelvezetét. Sajnos, a fordítás túlzottan ragaszkodott a szöveg szó szerinti visszaadásához, s több helyen elveszett a mű magával ragadó sodrása, mely az előző köteteknél még erőteljesebben érvényesült. Az „Új utakon” tükrözi Bugyonnij katonai elméleti munkásságát, a hadseregszervezésre és

a hadműveleti művészet tárgykörébe tartozó nézeteit. Szubjektív indítású visszaemlékezés jellege kissé elhalványul, s előtérbe kerül az az igény, hogy az eseményeket forrásokra hivatkozva mutassa be.

A könyv nemcsak érdekes olvasmány, hanem a szovjet hadseregszervezést, a párt- és a katonai vezetés kapcsolatát is bemutató írás, mely méltán számíthat széles olvasóközönségre.

Józsa Antal

VOJNA, ISZTORIJA, IDEOLOGIJA

(Politizdat, Moszkva, 1974. 382 o.)

A nemzetközi viszonyok alakulását napjainkban a feszültség általános enyhülése jellemzi. Ellentmondásnak tűnhet tehát, hogy az ideológiai harc középpontjában — a múlthoz hasonlóan — a háború problémái állnak. Ez azzal indokolható, hogy a háború és béke kérdései egyre nagyobb körben és egyre mélyebben érintik a széles néptömegeket. Az imperializmus ideológusai, kihasználva ezt a körülményt, meghamisítják a háború jellegével és hatásával kapcsolatos tényeket, igyekeznek a „hidegháború” szellemét feltámasztani.

A világháború elméleti, politikai és történeti aspektusai, de elsősorban elhárításának problémái napjainkban éppen a fasizmus feletti győzelem 30. évfordulója kapcsán kerültek előtérbe. A második világháború történetét meghamisítva az imperializmus eszmei fegyverhordozói minden eszközzel csökkenteni és leértékelni akarják a szovjet nép és fegyveres erői halhatatlan hősiességét és áldozatvállalását a második világháborúban. Aktív szerepet játszik ebben az imperializmus teljes ideológiai fegyvertára, ezen belül a burzsoá történetírás is.

Ilyen körülmények között nyilvánvaló érdeklődésre tarthat számot egy, a

háború, a történelem és az ideológia kölcsönhatásának elemzésével foglalkozó tudományos mű. A szerzői kollektíva katonai irodalmunkban első ízben tett kísérletet arra, hogy áttekintő és komplex képet nyújtson a jelenlegi burzsoá hadtörténetírás reakciós lényegéről, tartalmáról és funkciójáról a *Háború, történelem, ideológia* című kötetben. Azt a feladatot tűzték maguk elé, hogy az eddigiéknél mélyebben tárják fel a burzsoá történetírás politikai tartalmát, módszertanát, társadalmi és ismeretelméleti gyökereit; rámutassanak szoros összefonódására az imperialista államok katonai doktrínáival; vizsgálják a burzsoá hadtörténetírás különféle áramlatait, fejlődésük folyamatában.

Ezt a célkitűzést tükrözi a könyv tartalmi felépítése. Első részében a burzsoá hadtörténelem társadalmi-politikai, eszmei és metodológiai alapjainak, az imperializmus katonapolitikájában és katonai doktrínáiban játszott szociális szerepének meghatározásával foglalkozik. A második rész értékeli, kritikailag elemzi a második világháború historiográfiájának helyzetét a főbb imperialista országokban, majd a harmadik feltárni igyekszik a burzsoá katonai historiográfia háború utáni fejlődését.